

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐԻԵՍՏ, Տարեգիրք
Դ. տարի, 1934. Փառիզ

Պարսամեան եղբայրներու Տարեգիրքը թեւակոխած է իր գոյութեան չորրորդ տարին: Այս տարի մասնաւոր ջանք թափուած է կատարելագործելու հրատարակութեան արտաքինը, գեղարվեստական կողմը: Ընտիր թուղթն ու մաքուր տիպը արդէն սովորական են անոր համար: այս անգամ յատուկ խնամով ընտրուած ու գեղեցկօրէն իրականացուած է պատկերազարդումը, ուր առանձնապէս ուշադրութիւն կը գրաւեն՝ Օ. Գ. Գալստեանի գունատիպ մանրամասնողի մէկ նկարը, ինչպէս եւ Հր. Գազանեանի Արեւելան Անկիւն մը՝ լուսնի լոյսով յատկանշական մէկ նկարը: Հատորը զարդարուած է նաեւ նշանաւոր դէմքերու բազմաթիւ ու նաշակով պատրաստուած պատկերներով: Եթէ աւելցնենք եւ գիրքին գեղարվեստական նոր կողմը եւ նիւթի դասաւորման ու սարքաւորման նրբութիւնները, մօտաւոր գաղափար տւած կըլլանք Տարեգիրքի արտաքին պատկերի մասին:

Գալով բովանդակութեան՝ այս տարի գլխաւոր տեղը կը բռնէ գրական մասը: Այստեղ կը գտնենք «մոխիրներու մէջէն» հաւած քանի մը սրբազան նըշխարներ, ինչպէս Գանիէլ վարուծանի չորս տուննոց մէկ տանաւորը՝ «Միլօի Ասողիկին», Ալիսալանի «Երկտողեակներ»ը, Ռ. Զարդարեանի եւ Տիգրան Զէօկիւրեանի անտիպ նամակները՝ կենսագրական թանգարժէք տարբերով, փոքրիկ նմոյշներ Ե. Տէմիրճիպաշեանի ու Գ. Զոհրա-

պի ձեռագիրներէն եւ այլն: Ռ. Զարդարեանը իր 6(19) մայիս 1906թ. նամակին մէջ, Ֆիլիպէէն կը գրէ. «Մանիսա եղած միջոցիս կրկին ձերբակալուեցայ . . . քիչ ետք ալ՝ երբ բանտէն դուրս եկայ՝ աճապարեցի ընտանիքով հեռանալ: Եւ բախտաւորութիւն մը եղաւ ասիկա, քանի որ յաջորդող դէպքերը, ապահովաբար, ծանրօրէն պիտի բաղխէին ինծի: Ֆիլիպէ հասնելէս ետք՝ ձեռնարկեցինք Ռազմիկ եօթեայ թերթի մը հրատարակութեան, որը արդէն վեց ամիսէ ի վեր բաւական յաջողութեամբ կը շարունակուի»:

Օրւայ գրական նիւթերու շարքին կը կարդանք շարունակութիւնը Մկրտ. Պարսամեանի «Մեռնող Գիւղին Պատմութիւնը»՝ տեսակ մը ինքնակենսագրական վերլիշում մանկութեան օրերու — սրտաշարժ տեսարաններ անվերադարձ անցեալի:

Ապա կուգան վաւերաբան Ռաբուլի, Արմէն Սեւանի («Հուսկ Արշա»), Հրաչ Զարդարեանի («Անդրանիկ»), Արամ Զարբգի («Նէմէսիս») չափածոյ գրածները:

Մ. Պարսամեանի տւած տեսակցութեան մը մէջ Ղ. Մելոյեան պարզած է իր տեսակէտը գրականութեան եւ իր ստեղծագործութեան մասին: Մելոյեանի մէկ հիմնական պնդումը, անշուշտ, նշմարիտ է. մեր ամբողջ գրականութեան, բայց, մանաւանդ, պոլսահայ մասի մէջ շօշափելի տեղ գրաւած է «մշուշալին» տարրը:

Տարեգիրքի միւս բաժիններէն առանձնապէս պէտք է յիշել հանգուցեալ Մ. Տէրպետեանի

«Այնչժայն եւ Յարաբերականութիւն» անտիպ յօդւածը:

Անհետացող զէմքերու շարքին մէջ կարելոյ է Տֆ. Գրիգոր Դաւիթեանի կենսագրականը՝ գրւած Փայլակ Սանասարի գրիչով: Երգիծական բաժնին մէջ կան Լեւոն Մեսրոպի «Գաղթային Յուցահանդէս»ը — դրագ մը Հ. Յ. Դ. վերջին Ընդհ. Ժողովէն և Յ. Ալիխարի «Ապերախտ»ը (1909):

Բնական է, այսֆանով ամբողջ բովանդակութիւնը չպարտեալ. Տարեգիրքին մէջ կան եւ ուրիշ նիւթեր, եւ բաւական հարուստ տեղեկատու բաժին — տարւայ ընթացքին պատահած դէպքերու եւ մահերու արձանագրութիւններ, կենսագրականներ, վիճակագրական զանազան տեւայներ եւ այլն:

Այս ամենը ցոյց կուտայ, որ Պարսաւեան եղբայրներու գործը օգտակար եւ անհրաժեշտ գործ մըն է: Իբրեւ վերջաբան, սակայն, կուզեմք արտայայտել հետեւեալ բաղձանքը:

«Կեանք եւ Արւեստ»ը կոչւած է ծառայելու ոչ թէ լայն զանգւածներու ընթերցանութեան, այլ մտաւորականութեան կարիքներուն, հետեւաբար, պէտք է որ գէթ հայ կեանքի եւ արւեստի տարեկան ամբողջ պատկերը՝ փաստերով ու թիւերով՝ ներկայացւած ըլլայ ամօր մէջ: Օրինակ, 1933թ. ընթացքին ֆանի՞ հայերէն գիրք է լոյս տեսած, ի՞նչ նիւթերու մասին, ի՞նչ է եղած հայ մամուլի պատկերը, մշակութային ի՞նչ ձեռնարկներ կրթական գործի վիճակը, գիտութիւնն ու արւեստը ի՞նչ արտայայտութիւններ ունեցած են հայոց մէջ, ի՞նչ ուժեր առայ ե-

կած են. ի՞նչ խնդիրներ յուզած են ազգային միտքը — մէկ խօսքով՝ կեանքի եւ արւեստի լրիւ պատկերը մէկ տարւայ ընթացքին, ոչ միայն արտասահմանի, այլեւ Հայաստանի, որի մասին այս տարի գրեթէ ոչինչ կայ Տարեգիրքին մէջ:

Այս լրացումներով «Կեանք եւ Արւեստ»ը կը լինի ո՛չ միայն մէկ անգամ կարդացելիք հրատարակութիւն, այլեւ սեղանի գիրք մը, որուն ընթերցողը կը դիմէ ոչ միայն հանելի ժամանցի, այլ եւ գործնական տեղեկութիւններ փաղելու համար:

Վ.

ՄԱՍԻՍ, Տարեգիրք. Ա. տարի, 1934, Սոփիա, խմբ. Արմէն Սեւան, Հրատ. «Մասիս» Տպարանի

Մի նոր Տարեգիրք եւս — 320 էջ, լաւ թուրք, մաքուր տպագրութիւն, գեղեցիկ կազմ՝ Մ. Բէպապեանի գծագրութեամբ, հարուստ պատկերազարդում, ձեռնհաս աշխատակիցներ, բազմակողմանի նիւթ — ահա *Արմէն Սեւանի* այս նոր ձեռնարկի անմիջական տպաւորութիւնը:

«Մասիս» տարեգիրքը սահմանւած է ընթերցողների լայն շարքերի համար եւ ունի բազմազան ու բաւական մոյս բաժիններ: Խմբագիրը այսպէս է բնորոշում տարեգիրքի նպատակը. — «Տարին անգամ մը, մասնաւորապէս պուկարահայութեան եւ ընդհանրապէս հայ ընթերցող հասարակութեան, տալ հատոր մը, որ իր վրա միացնէ կրթիչը, հանելիկն ու օգտակարը, ուրիշ խօսքով՝ բերէ արւեստին փաղցր շունչը եւ գիտութեան բուժիչ նայւածքը»: «Մասիս»ը ձգտելու